

יכולם כאחד מוכשרים לכך. אין בינינו בני-נביאים ונחותי-דרגה, ואין גזע נעלה וגזע שפל. כל נער תימני וכל נער כורדי וכל נער אשכנזי או נער מעדה אחרת מסוגל להתרומם לדרגת הגבורה העליונה — אם רק ניתן לו מה שנתנו לילדי המשקים ולנערי פלמ"ח; אם נטפל בו באהבה ובאמונה, ונקנה לו ערכי תנועתנו וחזון מפעלנו. כל אחד מהם מסוגל לקלוט תורה זו ובכל אחד גנוזות אפשרויות רבות.

בימי הפוגה אלה עלינו להתכונן לבאות, בתכונה זו אסור שיחסר המאמץ החינוכי והתרבותי בקרב הצבא שלנו.

ב' בחשוון תש"ט — 4.11.1948

למפקדים צעירים

(בגמר קורס למפקדי פלוגות)

מפקדים צעירים,

אתם יוצאים מכאן להיות מפקדים בצבא-הגנה לישראל. זוהי זכות גדולה וגם אחריות כבדה. אתם יוצאים להיות מפקדים בצבא הצעיר ביותר בעולם, שלא מלאה לו אפילו שנה אחת, שאולי שמונים אחוז מחיליו לא היו אפילו בהגנה במחתרת, ורוב אימונו וציודו הוא קנה לעצמו רק לאחר 15 במאי, לאחר הקמת המדינה. ואף על פי כן אין צבא צעיר זה צריך להתבייש מפני צבאות ותיקים ומנוסים; אם כי צבאנו גויס, אורגן, אומן וצויד תוך כדי סערת המלחמה, הרי הוא עמד במבחן האש והדמים בהצלחה ובכבוד. פעולות „נחשון“, „עשרת הימים“, „שבוע הדרום“, ששים שעות הגליל — הן פרשות של גבורה ונצחונות, ונעשו כבר תאריכים היסטוריים. אולם טרם הגענו למחוז חפצנו, לנצחון הסופי ולשלום. רק חלק אחד בארצנו שוחרר כליל — זהו הגליל. עוד ירושלים נצורה בחלקה ומופגזת יום-יום, או יותר נכון

לילה-לילה; עוד השרון והשומרון נתקפים על-ידי האויב, ואפילו הנגב עוד לא שוחרר כולו. ועוד נארגות מזימות צבאיות ומדיניות נגדנו ויתכן שעוד קשה הדרך אשר לפנינו. קיומנו, חירותנו, עצמאותנו, בטחוננו, אפשרויות העליה וההתיישבות, והקביעה הסופית של תחומי המדינה — כל אלה תלויים עדיין בכשרו ויכלתו של צבא-הגנה לישראל. משום כך אסור לנו להיות שאננים ומרוצים מהכיבושים והנצחונות שנחלנו עד כה. צבאנו טרם סיים את כל מלאכתו, ויום-יום אנו מצווים על בדיקת כשרו ויעילותו של מכשיר זה לגאולת ישראל.

*

צבאנו גילה תכונות יקרות, יכולת קרבית רבה ונכונות לחירוף-נפש, והוא כבר כתב בחדשים המעטים של קיומו פרקי תפארת והוד בספר ההיסטוריה שלא ימחו לעולם, אבל הוא מגלה גם כמה ליקויים ומגרעות שאסור להתעלם מהם. דוקא מפני יקרת צבאנו והאחריות הרבה המוטלת עליו, עלינו לחשוף בלי טשטוש ובלי רחמים את חסרונותיו ופגעייו ולשקוד בלי הרף ובלי רתיעה על תיקונם במהירות וביעילות האפשרית.

בשורה הראשונה עלי לציין, שהמשמעת לקויה בתוכנו — המשמעת אינה שלמה, לא בקרב החיילים ולא בקרב המפקדים, הנמוכים והגבוהים. אין אני צריך להסביר כאן מהו ערך המשמעת בשביל הצבא — כמו שאיני צריך להסביר חשיבות האוויר לנשימה. צבא ללא משמעת אינו יעיל ואין ביכלתו למלא את השליחות המוטלת עליו.

ידעתי גם סיבת הליקוי — צבאנו צעיר, ואין לו מסורת צבאית. מה"הגנה" ירשנו כמה תכונות יקרות ומפלאות, אבל אין הגנה במחתרת מסוגלת לפתח משמעת צבאית, ובן-יום אין מקימים צבא ממושמע; אולם אנו דחוקים בזמן, אין לנו הרבה שהות, ומה שאחרים עושים בדור — עלינו לבצע בשנה, וחייבים המפקדים להנחיל לצבא את ההכרה הפנימית והסגולה האב-טומאטית של משמעת מוחלטת — והם יעשו זאת אך ורק אם הם בעצמם יישמשו מופת במשמעתם הם.

והמשמעת נדרשת לא רק בענינים גדולים — בפעולה קרבית, אלא בעניני

יוס'רים, בשמירת פכים קטנים וקפידה על דייקנות ונקיון וסדר בשעת האימונים ומחוצה להם.

*

בצבא לקוי חוש החיסכון. אינם יודעים ביחידות הלוחמות ולא ביחידות השירותים לשקוד על חיסכון במזון, בדלק, ברכב, בזמן וגם בתחמושת. רכוש ציבורי יקר שעולה לנו במאמצים גדולים ובדמים מרובים, לפעמים תרתי משמע, מתבזבז מחוסר סדר ודיוק. הוטל עלינו לארגן ולגייס בימים מעטים צבא לא קטן, במתכונת שלנו, ונדרשו מאמצי על-אנוש, כדי לצייד צבא זה בציוד האישי והגדודי, להלבישו, לאכסנו, לזיינו ולספק לו כלי העבודה והתנועה הדרושים לו.

אנו עם קטן ודל, והמשא שהטלנו — או יותר נכון שהוטל עלינו — הוא כמעט ללא נשוא. אולם החיילים והמפקדים אינם מעריכים עדיין במידה הדרושה עד כמה אנו חייבים להיזהר מכל בזבז במחנה, בצריף, באוהל, במכונית, במטבח, בחדר האוכל, במחסן, בנסיעה ובאימונים. ודאי שאין כל כוונה או יצר רע בבזבזים אלה — והם נעוצים בסידורים אדמיניסטרטיביים רעים, בחוסר פיקוח מספיק.

המפקד צריך לדעת שכשרו של הצבא נמדד לא רק בנכונותו הקרבית ובהתלהבותו — אלא באדמיניסטרציה מעולה, בסידורים נאותים ובשמירה על אלף פרטים קטנים שבהם תלויה יכלתו של הצבא לא פחות מאשר בנכונות ההקרבה העצמית. הבזבז לקטנות — עלול לערער את כוחו של צבאנו ואפשרות האומה לקיים את הצבא בתנאים הוגנים. אין מנצחים בחירוף־נפש בלבד. ארגון טוב ומדויק בפרטי־פרטים מהווה, אולי, שלושה רבעים של סוד הנצחון.

אציין רק עובדה אחת: הנסיעה הפרועה בדרכים הנפוצה בקרב הצבא. המטה קבע מכסימום של מהירות המותרת לנהג צבאי, אבל גם החיילים וגם המפקדים אינם מקיימים את הפקודה. ונסיעה פרועה זו גורמת אסונות — כאילו לא מספיקים לנו אסונות בשדה־הקרב, והתאונות התרבו במידה מבהילה ומחרידה. ונוסף לסכנת־הנפשות יש בזבז רכוש וחיוני — רכוש כלי הרכב הצבאיים, ויש כן משהו גדול מבזבז רכוש סתם —

אין אנו יכולים בנקל להשיג את המכוניות, המוטורים והצמיגים הדרושים לנו, וכל פגיעה בכלי רכב היא פגיעה בכושר הקרבי של יחידותינו הצבאיות.

*

אין הצבא יודע תמיד להתנהג בכבוד עם הציבור האזרחי, בין היהודי ובין הערבי. יש חיילים ומפקדים שבפגישה הכרחית עם אזרחים בשעת עוצר, "סריקה" וכד', הם מגלים התרברבות ותקיפות שריח אלמות נודף ממנה. בשמחה אני מציין שמקרים אלה הם נדירים — אבל גם מקרים נדירים מטילים כתם על הצבא. והחייל והמפקד צריך לדעת להתחס בכבוד לא רק לחברו בצבא, אלא לכל אדם ואדם — יהודי או ערבי, אפילו בשעה שהוא צריך לעצור אותו או לקחתו למאסר.

אין הצבא שלנו נופל מאיזה צבא שהוא בעולם במסירות, בנכונות קרבית ובכשרונו ללמוד ולהתאמן. אולם הוא נופל עדיין מהרבה צבאות אחרים — במידות, במשמעת, בסדר, בכשרון מנהלתי, בשמירה על "פכים קטנים", והמפקד צריך להיות אחראי לא רק לאימון ולהנהלת הקרבות, אלא גם לדייקנות ולסדר במחנה, למשמעת ולהליכות היפות של חייליו, לשמירה על הרכוש הציבורי, לחיסכון בזמן, בדלק, במזון, בכלי רכב וכדומה. על המפקד להיות אדמיניסטרטור, מפקח, מורה, מדריך, שומר, רע וחבר ודואג כל דאגות חייליו.

*

ועוד דבר: הצבא הוא המסגרת היחידה בארץ שבה נפגשים כשוים עם שווים ובתנאים שווים יוצאי כל הגלויות, כל העדות, כל המעמדות. וכאן יש הזדמנות יחידה ויקרה לתקן את הפגימה הקשה ורבת המכשולים בחינוך הלאומיים: את ההתפצלות והמחיצות המרובות. איני מתכוון דוקא להתפצלות המפלגתית, האידיאולוגית והפוליטית, שהיא בחלקה הגדול מלאכותית ותלויה בשערה, כי אצלנו פוגשים אנשים בעלי-חינוך ותרבות שווה וגם בעלי-השקפות דומות זו לזו בשאלות-יסוד — הנמצאים במסגרת מפלגתיות שונות. כוונתי הפעם בעיקר להתפצלות אחרת שמקורה במחיצות חברתיות, כלכליות, עדתיות ושוני עמוק בהווי והבדלים יסודיים בחינוך. למרות שציבורנו דוגל — ודוגל בכנות — בדימוקרטיה ובשוויון פוליטי,

הרי למעשה שלטת בתוכנו אריסטוקרטיה הקרועה בפועל מחיי ההמונים. כל עסקני המפלגות, התנועות והמוסדות הארציים והמקומיים, אם כי הם משתייכים למסגרות אידיאולוגיות ופוליטיות שונות, הרי רובם קיבלו חינוך דומה וקוראים באותם הספרים, וחיים פחות או יותר בתנאי-חיים דומים — ורחוקים בחייהם היומיומיים מההמונים החיים בפרברים, המתקיימים בדוחק ובצמצום או גם לא למדו קרוא וכתוב, והווי-חיהם שונה בעיקרו מהווי-החיים של השכבות המנהיגות, והמגע הממשי בין השנים כמעט שאינו קיים. המקום היחיד שבו נפגש הנוער מכל השכבות ללא יוצא מן הכלל — זהו הצבא. כאן מזדמנים בני משקי-העובדים, קיבוצים ומושבים, הנוער הלומד בבתי-ספר תיכוניים וגבוהים, עם בני הפרברים ו"עמד" מכל העדות, שאינם קוראים ספר וגם אינם יודעים קרוא וכתוב — וניתנה כאן הזדמנות יקרה, יחידה במינה, לאיחוי הקרעים, לעקור ההבדלים העמוקים וללכד ציבורנו בתנאי חיים שווים ומשווים, וליצור האחדות והאחוזה היהודית. ולא במלים ובאידיאולוגיה אלא במעשה ובפועל, על-ידי ביעור האנאלפאבי-ות, הרמת דרגת החינוך וההכרה היהודית והאנושית — תוך טיפול חברי בנערי דלת-העם ונערותיו, הרמת ערכם העצמי, הקניית הרגלים והליכות וצרכים תרבותיים ושיתוף בכל ערכי-היסוד של התנועה, הערכים של הנוער החלוצי — לא מתוך אפטרופסות פילנטרופית וגומלת חסדים, אלא על-ידי יחסי חברות לוחמת, חברות לנשק ולסכנה. — וכאן יש למפקד תפקיד פורה ומחנך. עליו לדאוג לכך שהחיים בצבא יעניקו לנערים ולנערות שלנו לא רק ידיעה להשתמש בנשק ולערוך קרבות, הרגלי סדר, נקיון ומשמעת, — אלא גם יעשירו את חייהם הפנימיים, יהרסו את המחיצות העדתיות והחברתיות, יעלו את רמתם התרבותית והמוסרית, וכל מי שיעזוב בבוא הזמן את הצבא יהיה יהודי ואדם יותר טוב מאשר היה. המפקד אחראי לא רק לאימונו הצבאי של החייל, אלא גם לעיצוב דמותו הרוחנית. כשם שהמפקד חייב לדאוג למונותיו של החייל שיהיו מספקים, טעימים ומבררי-אים — כך הוא חייב לדאוג לרווחתו הרוחנית והתרבותית. חייל מחונך, נבון ויודע ספר עולה על חייל מחוסר תרבות ובלתי מחונך — אם גם אין הבדל בכוחם הגופני ובאומץ-לבם.

*

לנו יש בעיה צבאית יחידה במינה — אנו מועטים ואויבינו מרובים. במלחמה זו עמדנו שבע־שמונה מאות אלף נפש מול ששה אויבים המונים שלושים מיליונים נפש, ואם צפויות לנו מלחמות גם בעתיד — ואיש אינו יכול להגיד שאינן צפויות — הרי נעמוד שוב בפני מצב זה. גם אם יגדל ישובנו, והוא יגדל, הוא הולך וגדל. אבל גם אם יוכפל וישולש וירובע — נצטרך לעמוד מועטים נגד מרובים, כי אין כל אפשרות אובייקטיבית ששנתווה פעם במספרנו לאויב האקטואלי והפוטנציאלי בעתיד. והמספר אתם יודעים — הוא גורם גדול בצבא, לרוב גורם מכריע. במה איפוא עמדנו עד עכשיו ובמה נעמוד בעתיד? — אך ורק בית־רוֹנֵנו האִיכוֹתִי, בית־רוֹנֵנו המוֹסְרִי והאיִנטֶלֶקְטואִלִי.

זוהי הירושה הגדולה והיקרה שהנחילו לנו ההיסטוריה היהודית, החינוך היהודי, הסבל היהודי, החזון היהודי — סבל של דורות מעונים ורדופים, גולים ונשחטים, חינוך כללי בן אלפי שנים וישיבה מתמדת באהלי תורה, וחזון־קדומים של נביאים וחכמים. עם כל התורה המקצועית והטכנית שעלינו ללמוד מהצבאות האחרים — תורת האימון והסידור, אספקה ותחבורה ומערכי כוחות והנהלת קרבות — עלינו להוסיף לכך את עילוי ושיכלול סגולתנו המוסרית והאינטלקטואלית עד קצה־גבול־יכלתנו. מן ההכרח שצבאנו יהיה תמיד קטן — אבל עליו להיות מובחר שבמובחרים, גם מבחינה מקצועית־טכנית וגם מבחינה מוסרית־שכלית. מצבנו מחייב זאת — סגולתנו מאפשרת זאת. זאת אומרת שעלינו לדאוג לא רק לאימון גופני, לכושר סבילות, לחידוד חושינו, חושי הראיה והשמיעה, הגברת כושר התנועה ומהירותה, חריצות בשימוש מיכני, התאמנות בכל כלי הנשק המודרניים, המשוכללים ביותר, התרגלות לסדר יעיל ומשמעת מופתית, בקיאות רבה בתולדות המלחמה והקרבות בישראל ובעמים, בתקופות הקדומות ובימינו, מלחמות בינלאומיות ומלחמות אזרחים, מלחמת שיחרור ומהפכה — ולא מתוך ידיעת המאורעות בלבד אלא מתוך ניתוחם ותפיסת גורמיהם הפנימיים, האישיים, החברתיים, המדיניים והטכניים, ידיעת הקשר בין הציוד הצבאי והכושר התעשייתי של האומה בחקלאות ובחרושת, בים

ובאויר; ניצול כל חידושי המדע והטכניקה והתחבורה בהצטיידות והזדיינות — כי כל אלה בלבד אינם מספיקים. בסופו של דבר לא הטאנק ולא התותח ולא מטוס-הקרב עושים את המלחמה — אלא האדם המשתמש בהם ומפעיל אותם. ובאדם הלוחם מכריע לא כוח השרירים ולא חריצות טכנית — אם כי אלה חשובים למדי, אלא רוחו.

ה' בחשוון תש"ט — 7 בנובמבר 1948

מבצע „נחשון“

מתוך דברים בכינוס-מרצים

— — — בתקופה הראשונה, מדצמבר ועד סוף מארס — הצטמצמו בהתגוננות ורק כשהתקיפו אותנו, ובמקום שהתקיפו אותנו — הגינונו על עצמנו ועשינו מאמצים מכוונים, גם צבאיים וגם פוליטיים, לצמצם את סכסוך-הדמים, במידה שהדבר היה תלוי בנו, עד כמה שאפשר בשטח, בזמן ובסוגים מסוימים של האוכלוסין הערבים. עשינו זאת מפני שהיה דרוש לנו זמן להתכונן: לגייס אנשים, לציידם ולאמנם. ידענו מההתחלה, ועוד זמן רב לפני פרוץ המאורעות, שאנו עתידים לעמוד בפני התנגשות צבאית עם מדינות ערב, והיה ברור שיידרש מאתנו מאמץ עליון למען נעמוד במערכה זו. אולם אין עם עושה מאמץ עליון עד שהוא מרגיש בסכנה, עד שהסכנה נעשית ממשית ובולטת. גם הישוב וגם התנועה הציונית לא עמדו זמן רב על הסכנה, למרות האזהרות המרובות שנשמעו פה ושם. בישיבת ההנהלה שנתקיימה בקיץ 1946 בפאריס, בוועדה הפוליטית של הקונגרס הציוני ה"ב, בוועד-הפועל הציוני בציריך בקיץ 1947, באסיפת-הנבחרים שנתכנסה אחריו ובהזדמנויות אחרות, התרעתי על הסכנה שצבאות מדינות ערב יתקיפו את הישוב וינסו לעקור אותו מן השורש. אולם עד